

А.В. НІКІТИНА, аспірант, асистент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті запропоновано комплекс потенційних загроз, що притаманні основним функціональним складовим економічної безпеки підприємства. Обґрунтовано актуальність і необхідність подальшого розвитку теоретичних аспектів економічної безпеки підприємства.

В статье предложен комплекс потенциальных угроз, что присущие основным функциональным составляющим экономической безопасности предприятия. Обоснована актуальность и необходимость дальнейшего развития теоретических аспектов экономической безопасности предприятия

The complex of main potential threats which are characterized the basic functional components of enterprise economic safety is offered in the article. The actuality and necessity of the further investigation of theoretical aspects of enterprise economic safety are grounded.

Ключові слова: безпека; загроза; економічна безпека підприємства; функціональні складові економічної безпеки підприємства.

Постановка проблеми. За сучасних умов розбудови економіки України більшість підприємств, працюючи у нестабільному економічному середовищі, є збитковими, зазнають спаду виробництва і знаходяться у критичному стані. У такій ситуації виникає об'єктивна необхідність визначення, оцінки і прогнозування розвитку стану найбільш важливих показників й індикаторів функціонування підприємств під перманентним впливом різноманітних проявів зовнішнього і внутрішнього характеру їх виникнення з точки зору забезпечення економічної безпеки виробництва.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у висвітлення проблем, пов'язаних із стійкістю економічного розвитку, й економічною безпекою підприємства (ЕБП) зокрема, здійснено провідними зарубіжними і вітчизняними науковцями, серед яких О. Ареф'єва, З. Варналій, М. Войнарєнко, В. Геєць, О. Грунін, Т. Клейнер, Т. Косянчук, В. Микитенко, С. Покропивний, Н. Реверчук, Т. Сухорукова, В. Шлемко та інші.

Хоча питання щодо вивчення сутності, структури й якісних ознак економічної безпеки підприємства, зокрема, дослідження потенційних загроз, що притаманні основними функціональним складовим економічної безпеки, розробки власне механізму управління економічною безпекою і його впровадження на підприємствах у ринковій економіці, залишилися поза увагою більшості наукових робіт. Тому, на нашу думку, актуальним є подальший розвиток теоретико-прикладних засад управління економічною безпекою

підприємств, зокрема розвиток теоретико-методичного базису економічної безпеки суб'єктів господарювання на підґрунті висвітлення основних загроз, що притаманні основним функціональним складовим економічної безпеки підприємства в умовах швидко змінюваного середовища.

Постановка завдання. Метою цієї статті є узагальнення, поглиблення і розвиток теоретичних засад економічної безпеки підприємства. Реалізація поставленої мети зумовила вирішення таких завдань: детермінація основних загроз, що притаманні основним функціональним складовим економічної безпеки підприємства в умовах швидко змінюваного середовища; дослідження й узагальнення теоретико-методичного забезпечення системи ЕБП.

Теоретико-методологічні засади цього дослідження охоплюють такі загальнонаукові підходи як комплексний аналіз і синтез, логічні прийоми.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі зустрічаються різні дефініції економічної безпеки підприємства (ЕБП). Так, вітчизняні фахівці трактують економічну безпеку таким чином: це стан і здатність економічної системи протистояти небезпеці руйнації її організаційної структури і статусу, а також перешкодами досягнення цілей розвитку [1].

Досліджуючи наукові джерела, було виявлено, що, маючи на меті досягнення найбільш високої ефективності, господарюючі суб'єкти повинні провести роботу із забезпечення максимальної безпеки основних функціональних складових, тобто множини або сукупності основних складових ЕБП, істотно відмінних одна від одної за своїм змістом, способами забезпечення рівня економічної безпеки кожної з них [2].

Основні функціональні складові економічної безпеки підприємства представлено на рисунку 1.

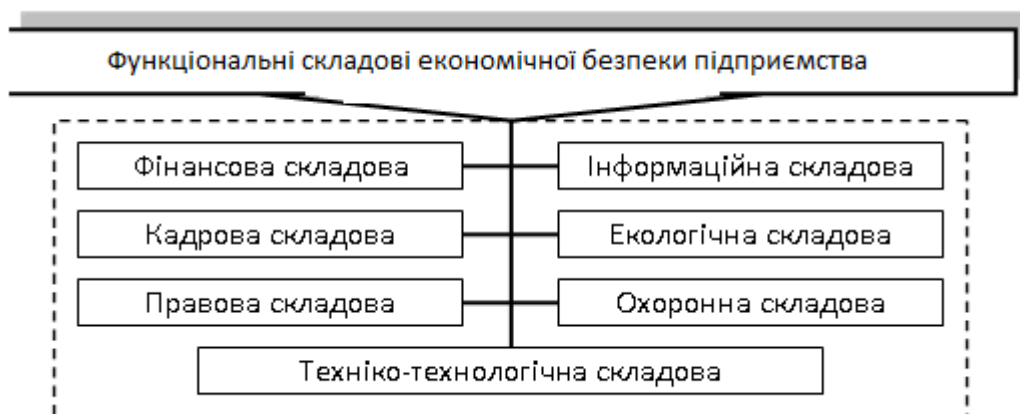

Рис. 1- Основні функціональні складові економічної безпеки підприємства

Необхідно зазначити, що на кожен складову економічної безпеки впливає безліч чинників: внутрішніх і зовнішніх, позитивних і негативних. І якщо до позитивних чинників не виявляється великого інтересу внаслідок того, що вони сприятливо впливають на стан підприємства, то негативні чинники

заслуговують на особливу увагу, оскільки несуть у собі різного роду небезпеку. Небезпека, яка виявляється у вигляді загроз, володіє властивістю вражати будь-який об'єкт. Погоджуємось із [3], який визначає загрози як дії, які прямо або побічно направлені на зменшення рівня стабільності, тобто порушення умов стійкого існування і розвитку об'єкта.

На наш погляд, внутрішні загрози – це загрози, що включають помилки і неякісні дії співробітників підприємства, а зовнішні – загрози, що не залежать від діяльності самого підприємства, але які негативно впливають на його діяльність.

З метою підвищення ефективності управління економічною безпекою підприємства пропонується комплекс загроз основних функціональних складових ЕБП, який на відміну від існуючих дає змогу чітко розрізнити і побачити найбільш широкий спектр можливих потенційних загроз, та допоможе керівникам підприємств послідовно і, не втрачаючи певних деталей, швидко зорієнтуватися у сукупності чинників, що збільшують рівень нестабільності й порушують умови сталого розвитку і не забезпечують економічну безпеку підприємства (рис. 2).

Зміст фінансової складової полягає в такому стані діяльності підприємства, при якому здобуваються найкращі значення показників фінансово-економічної діяльності, які відображають наявність потенційної можливості подальшого фінансового розвитку господарюючого суб'єкта. Ця складова є однією з головних, оскільки від неї залежить стан решти складових [4]. До процесу забезпечення фінансової складової економічної безпеки може входити сукупність робіт для досягнення максимально високого рівня платоспроможності підприємства і ліквідності його оборотних коштів, моделювання найбільш ефективної структури капіталу, підвищення якості планування і здійснення фінансово-господарської діяльності в усіх напрямках стратегічного й оперативного планування, а також управління технологічним, інтелектуальним і кадровим потенціалом суб'єкта господарювання, його основними фондами з метою максимізації прибутку і підвищення рівня рентабельності. Серед основних внутрішніх загроз можна зазначити неефективне фінансове планування, яке полягає в нераціональному управлінні основними виробничими фондами й оборотними коштами, в слабкому контролі за фінансовими потоками, що, у свою чергу, негативно позначається на зниженні рентабельності, ефективності технологічного розвитку тощо.

Техніко-технологічна складова передбачає забезпечення підприємства необхідною новітньою технікою і технологіями, які відповідають світовим стандартам, без чого неможлива ефективна його діяльність і розвиток. Сукупність засобів забезпечення такої складової економічної безпеки господарюючого суб'єкта включає заходи щодо аналізу поточного стану підприємства на основі обробки даних фінансово-господарської звітності, а також технічної інформації служб, передусім виробничих підрозділів, технологічних служб, інформаційного відділу, маркетингових, дослідницьких підрозділів.

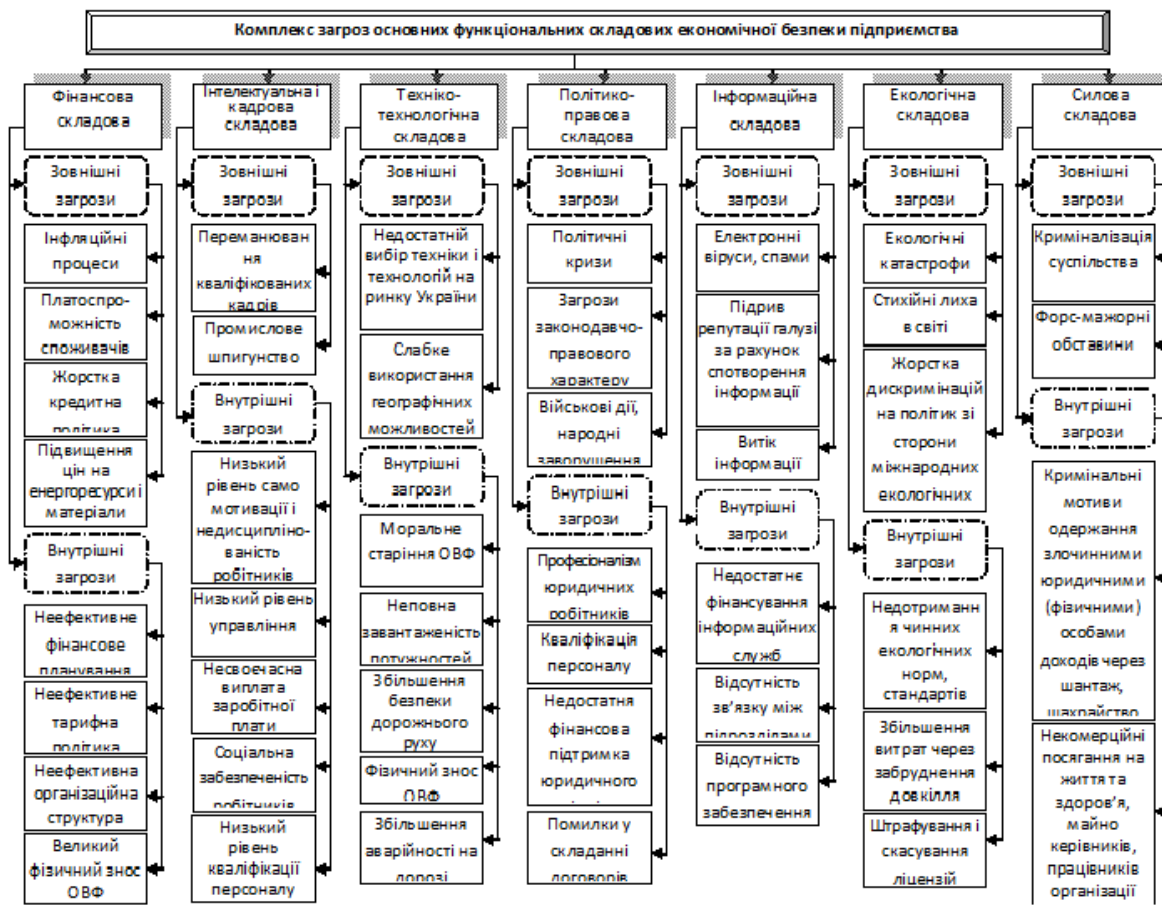

Рис. 2- Комплекс потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз, що притаманні основним функціональним складовим економічної безпеки підприємства

У проведеному заході щодо підвищення кваліфікації працівників, організації системи управління персоналом, підбору кадрів необхідної кваліфікації, ефективного матеріального стимулювання праці працівників, а також їх соціальної захищеності полягає зміст кадрової складової. Головною загрозою кадрової складової є низький рівень управління. Незадовільне управління виробництвом може бути проявом цілої низки загроз, до яких можна віднести: недостатнє моральне і матеріальне стимулювання робітників до результатів праці, несвоєчасна виплата заробітної плати, використання неідеальних форм і методів організації праці і виробництва, «нездоровий» психологічний клімат у колективі [5].

Соціальна захищеність є неодмінною умовою розвитку кадрового потенціалу і підвищення продуктивності праці. Але в останній час у зв'язку з браком коштів на підприємстві виникають труднощі з забезпеченням соціальних потреб, підвищенням матеріального і культурного рівня робітників. Покращення умов праці і техніки безпеки, скорочення використання ручної праці за рахунок підвищення рівня автоматизації та впровадження останніх досягнень науково-технічного прогресу забезпечить більш ефективне використання трудових ресурсів, а також вплине на покращення показників

діяльності підприємства – скорочення витрат, зниження собівартості та збільшення прибутку [3].

Сутність правової складової економічної безпеки полягає в ефективному і всебічному правовому забезпеченні діяльності підприємства, чіткому дотриманні підприємства і його співробітниками усіх аспектів чинного законодавства, оптимізації витрат ресурсів на досягнення цих цілей, активній роботі відповідних служб підприємства над досягненням сприятливого зовнішнього політико-правового середовища.

Сукупність суспільно-політичних умов функціонування окремого підприємства й існуючої системи міжнародного національного законодавства з усіх питань, що так чи інакше стосуються роботи даного господарюючого суб'єкта слід розуміти під зовнішнім політико-правовим середовищем передостаннього. Рівень економічної безпеки даної складової залежить від загроз юридичного характеру. Багато загроз правової складової пов'язано з зовнішніми загрозами, які виражені постійними законодавчими змінами у зв'язку з невизначеністю дій з економічних питань в органах державної влади й управління та постійною зміною апарату управління державою [6].

Сьогодні процес ухвалення управлінського рішення відбувається в умовах невизначеності, обмеженої і правильної інформації. Для оцінки ступеня і розвитку ризику у будь-якій системі важливо мати повну і достовірну інформацію про стан об'єктів. Тому не випадково, що серед функціональних складових частин комплексної системи економічної безпеки підприємства коло дослідників називають інформаційну. З одного боку, використання надійної комерційної інформації впливає на правильність управлінських рішень, що приймаються, а це зводить до мінімуму ризик фінансових, виробничих і будь-яких інших витрат. У даному аспекті інформація постає умовою забезпечення економічної безпеки підприємства [4]. З іншого боку, сама по собі інформація виступає об'єктом захисту. На наш погляд, сутність інформаційної складової полягає в такому стані, при якому можливе отримання своєчасної і достовірної інформації інформаційно-аналітичними службами для проведення подальшого аналізу отриманої інформації і вживання необхідних заходів для забезпечення економічної безпеки. До зовнішніх загроз складової відноситься підрив репутації підприємства за допомогою надання помилкової інформації про неякісне надання послуг, фінансові махінації, а також використання електронних вірусів. Крім того, виникнення мережних комунікацій, що мають на сьогоднішній день глобальний характер, несе в собі і безліч небезпек, пов'язаних з існуванням вірусів, які здатні вивести з ладу будь-яку інформаційну систему і завдати матеріального збитку. Окрім формального каналу втрати інформації є ще й неформальний канал, де головну роль має людський фактор.

Висновки. Таким чином, ідентифікація потенційних загроз стає необхідною передумовою побудови і створення цілісної системи забезпечення економічної безпеки підприємства. При чому важливим моментом вважаємо, щоб система факторів впливу повинна розглядатись не як детальний перелік її

елементарних частин, а як структурована сукупність взаємопов'язаних компонентів. Запропонований у роботі підхід до визначення загроз, що притаманні функціональним складовим ЕБП, допоможе керівникам підприємств швидко зорієнтуватися у сукупності чинників, що збільшують рівень нестабільності й порушують умови сталого розвитку, та підвищить ефективність господарювання підприємства.

Список літератури: 1. Основи економічної безпеки / [О. М. Бандурка, В. Є. Духов, К. Я. Петрова, І. М. Червяков]. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236с. 2. *Ильяшенко С. Н.* Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С.12-19. 3. Экономическая безопасность : энциклопедия / под ред. А. Г. Шаваева. – М. : Правовое просвещение, 2001. – 512 с. 4. *Мескон М. Х.* Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; пер. с англ. М. А. Майорова, Э. В. Шустер. – М. : Дело, 1993. – 702с. 5. *Федулова Л. І.* Актуальні проблеми менеджменту в Україні / Л. І. Федулова. – К. : Фенікс, 2005. – 320 с. 6. *Подлужная Н.* Управління економічною безпекою як засіб підвищення ефективності промислового виробництва / Н. Подлужная. // Экономические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины : сб. науч. трудов НАНУ. Институт экономики промышленности – Донецк, 2000. – Т 2. – С 43-54.

Надійшла до редакції 09.04.2012р.